

INTERVIEW MICHIEL WILS

“We moeten inzetten op kennisrijk, engagerend en dus effectief onderwijs.”

ELS VAN HEES, PAUL WILLEKENS
EN KATRIEN VERSTRAETEN

Michiel Wils was ongeveer negen jaar leraar Frans in het secundair onderwijs. Hij gaf les aan leerlingen uit het aso, tso en bso in de tweede en derde graad en hield daar altijd een pleidooi voor kennis. Als leraar raakte hij heel geïnteresseerd in *evidence informed* effectief onderwijs. In september 2021 ging hij van start bij het Expertisecentrum voor Effectief Leren (ExCEL) van Thomas More¹. Hij werkt voornamelijk voor de dienst 'professionalisering' en begeleidt scholen met vormingen en meerjarige trajecten. Daarnaast doet hij onderzoek naar effectieve didactiek, onder andere naar kennisrijke curricula.

1. <https://excel.thomasmore.be/>

Waarom doen jullie onderzoek naar een "kennisrijk curriculum"?

"Het onderwijscurriculum wordt op dit moment langs verschillende kanten in vraag gesteld. Uit internationaal onderzoek blijkt dat een kennisrijk curriculum een grote impact heeft op het leren van de leerlingen en de kwaliteit van onderwijs. Je vindt in ons centrum een mengeling van rasonderzoekers en van mensen die met hun twee voeten in de praktijk hebben gestaan. Die mix is heel interessant. Onderzoekers overleggen bijvoorbeeld over wat ze onderzoeken en wat ze willen uitproberen met de ex-leraren onder hun collega's. Die kunnen immers inschatten of iets haalbaar is in de praktijk."

Hoe is het volgens u gesteld met de kennisoverdracht in het basisonderwijs?

"Uit de vele gesprekken die we voeren blijkt dat heel veel leraren in het basisonderwijs bezig zijn met kennisoverdracht en dat belangrijk vinden. Alleen merken wij dat dat vroeger doordachter gebeurde. De leerplannen waren toen heel doordacht en specifiek, nu zijn die vager en minder coherent."

We zien de laatste decennia ook een evolutie naar vaardigheidsonderwijs. Daardoor is kennis meer op de achtergrond geraakt. Kennis lijkt door de focus op vaardigheden minder belangrijk, maar je kunt niet vaardig zijn zonder een fundament aan kennis, aan "dingen weten".

Een andere belangrijke trend is de evolutie naar een meer individuele benadering van onderwijs. Dat heeft ook een grote invloed op hoe we ons onderwijs vormgeven. Leraren moeten heel veel tijd besteden aan leerlingvolgsystemen, remediëring ... Dat bevat zeker waardevolle elementen en elke individuele leerling is belangrijk en iemand om rekening mee te houden, maar de tijd die leraren daaraan besteden gaat ten koste van nadenken over de eigen lessen en het curriculum. Omdat de leerplannen niet meer zo specifiek zijn, heeft een leraar daar nu net meer werk mee. De verantwoordelijkheid voor kennisoverdracht ligt nu veel meer dan vroeger bij de individuele leraar, omdat die door de vaagheid zelf nog een interpretatie moet geven aan wat er in de leerplannen staat. Dat leidt dan vaak tot het slaafs volgen van een methode, omdat die de invulling concreet maakt, maar niet alle me-

thodes zijn even kwaliteitsvol. Leraren zouden die op z'n minst kritisch tegen het licht moeten kunnen houden."

Ziet u dan een probleem met de leerplannen?

"In de leerplannen van het basisonderwijs staan veel vage en algemeen geformuleerde doelen. Voor Nederlands bijvoorbeeld moet een leerling de hoofdgedachte kunnen bepalen van een tekst, maar hoe breng je dat in kaart? Ik kan de hoofdgedachte bepalen van een krantenartikel waar ik heel veel over weet, maar ik kan dat bijvoorbeeld niet zomaar bij een artikel over kwantumfysica, terwijl het wel gaat over dezelfde vaardigheid. Als we met die vage doelen werken, dan zetten we de deur open voor verschillende interpretaties. Scholen in verschillende regio's geven een andere interpretatie aan de leerplandoelstellingen, net zoals begeleidingsdiensten en inspectie. Ook leraren van dezelfde school kunnen er een andere interpretatie aan geven. Daardoor kunnen de verschillen tussen en zelfs binnen scholen heel groot worden. Daarom denk ik dat we baat hebben bij heel specifieke curricula, of toch op zijn minst een gemeenschappelijk deel van een leerplan dat zeer specifiek is."

Hoe verschilt zo'n kennisrijk curriculum van de leerplannen die we nu hebben? In welke zin zijn ze specifiek? Moeten we teruggaan naar de heel specifieke leerplannen van vroeger waar de leerlingen de delen van een tulp moesten benoemen en een andere bloem uit hun tuin niet in aanmerking kwam?

"We hebben een tijdje geleden de schoolengroep Wijs in Utrecht bezocht. Daar hebben we de kracht van zo'n kennisrijk curriculum aan het werk gezien. De schoolengroep heeft zelf een curriculum opgesteld. Kleuters van vier jaar oud worden er gedurende een paar weken ondergedompeld in het thema van de Romeinen en de Grieken en in het curriculum is heel concreet en specifiek vastgelegd wat die kleuters moeten kennen en weten. Die doelstellingen komen op verschillende manieren aan bod, via verhaaltjes, voorlezen, liedjes, tekeningen, een bezoek aan een fort in de buurt ... Dat is de horizontale leerlijn. Het interessante aan die kennisrijke curricula is dat er ook een heel duidelijke verticale leerlijn in zit. Als de leerlingen doorstromen, weten de leraren waarop ze kunnen voortbouwen.

Er hangt bijvoorbeeld een kaart van het Middellandse Zeegebied in de klas waarop wordt getoond waar Italië ligt. Kleuters van vier jaar kunnen nog niet kaartlezen, maar door het op die leeftijd al te introduceren en er systematisch op voort te bouwen, zullen ze op pakweg twaalf jaar misschien wel een tekst kunnen begrijpen over bijvoorbeeld de verwoestiging in Spanje. Kennis fungeert als een mentale klittenband. Hoe meer je weet, hoe meer aanknopingspunten je hebt om nieuwe dingen te leren. In onze leerplannen staat nu inderdaad dat leerlingen de delen van een bloem moeten kunnen benoemen en dat lijkt specifiek, maar er staat niet exact wanneer ze dat moeten kunnen. Bij sommige leerplandoelen staat een periode van vijf jaar. Dan kan je daar niet gestructureerd op voortbouwen."

Ligt het probleem dan niet bij de eindtermen die zich minder op kennis zijn gaan richten, veeleer dan bij de leerplannen?

"Het is voor mij niet belangrijk of we een kennisrijk curriculum via de eindtermen of de leerplannen invoeren, als het er maar komt. In de onderzoeken zien we dat die curricula echt heel mooie resultaten kunnen voorleggen, omdat ze heel specifiek en heel kennisrijk zijn. We kunnen niet van leraren verwachten om dat werk allemaal zelf te doen. Als ze er tijd voor zouden hebben wel, maar dat zou veel tijd en geld kosten. Er moet dus een instantie zijn die dat op zich gaat nemen. Dat is vooral van groot belang voor de leerlingen die de school en het onderwijs nodig hebben om die kennis op te doen. Er is heel veel "alledaagse" kennis die leerlingen gewoon kunnen opdoen in interactie met elkaar, met de omgeving en thuis. Als het bijvoorbeeld sneeuwt, dan zal de leerling zelf wel kunnen ontdekken dat die koud is. Maar er is ook heel veel kennis die leerlingen niet zomaar oppikken. Kennisrijke curricula zijn er in de eerste plaats voor leerlingen die bijvoorbeeld niet met hun ouders naar musea gaan, of niet vaak andere landen bezoeken. Die leerlingen moeten ook de kans krijgen om te weten wie Mondriaan en Van Gogh zijn en wat tektonische platen zijn. Leerlingen in het basisonderwijs zijn klaar voor die kennis. Hoeveel kleuters kunnen niet alle Latijnse namen van de dinosaurussen opsommen? Onze verwachtingen mogen echt wel hoger liggen, ze kunnen veel meer dan we denken."

>> Leggen we de lat dan te laag?

"Ik denk het wel. Als ik zie dat kinderen van vier kunnen uitleggen wat er allemaal gaande was op Romeinse toiletten, dan denk ik we verder kunnen gaan dan de delen van een bloem en het herkennen van een vogel."

En kunnen we dat verwachten van alle kleuters? Zijn er geen leerlingen voor wie dat te hoog gegrepen is en voor wie vooral de minimumdoelen van belang zijn?

"Kennismatige curricula zijn voor alle kleuters en leerlingen van belang. Op dit moment werken veel scholen ervaringsgericht en ligt de focus op de ontwikkeling. Wij zouden die focus willen verschuiven naar het inhoudelijke. We gaan in de kleuterklas werken met die inhoud, omdat we weten dat veel leerlingen die inhoud niet van thuis uit meekrijgen. Als een van die leerlingen op het einde van de rit denkt dat hij Julius Caesar in de winkel zou kunnen tegenkomen of als niet alle leerlingen exact weten wanneer hij is vermoord, dan is dat eigenlijk niet erg. Wat van belang is, is dat ze woordenschat en achtergrond hebben gekregen, dat ze weten dat hij bestond en dat ze later een aanknopingspunt hebben. Je zou de vraag ook omgekeerd kunnen stellen: wat gebeurt er met die leerlingen als we geen kennisrijke inhoud zouden aanbieden?"

Vind je dan dat het gelijkekansenbeleid verkeerde accenten heeft gelegd?

"Er zijn al heel veel goede dingen gebeurd op het vlak van gelijke kansen, maar wat we scholen in de VS en in het VK, in buitenwijken van grootsteden, met leerlingen in de meest prangende thuissituaties zien doen met een kennisrijk curriculum, is indrukwekkend. Die scholen zetten in

op kennis, effectieve didactiek en structuur en daardoor krijgen de leerlingen allemaal zaken mee die ze van thuis niet meekrijgen. De impact is enorm. Inhoud en kennis dragen een enorm sociaal rechtvaardigheidsaspect met zich mee. De school en de overheid hebben de maatschappelijke plicht om daarop in te zetten."

Wie zou volgens jou die kennisrijke curricula kunnen opstellen?

"In Utrecht deden de leraren dat zelf, maar zij krijgen er tijd voor en werken samen met vier andere scholengroepen, die zo hun eigen "leerplancommissie" gevormd hebben. Samen ontwerpen ze kennisrijke lessen. Ook randzaken, zoals een schoolfeest organiseren, worden uitbesteed, zodat leraren zich echt kunnen focussen op hun kerntaak. Op zich zou het interessant zijn om het bij de leraren te leggen, omdat we dan de inhoudelijke expertise teruggeven aan de leraar. Het risico dat daaraan vasthangt, is dan wel dat je een heel grote versplintering kan krijgen tussen scholen en dat kan leiden tot enorme niveaoverschillen. Ik zou dus veel eerder een regionaal curriculum laten uitdenken voor Vlaanderen. We zouden dan eerst goed moeten nadenken over wat we willen dat onze kinderen zeker meekrijgen. Welke kennis vinden wij belangrijk en welke kennis geeft de meeste kinderen de kans op slagen in het latere leven, op alle vlakken? Als we dat kunnen vastleggen op een zo specifiek en systematisch mogelijke manier, dan denk ik dat we een heel belangrijke impact kunnen hebben, vooral op de leerlingen die dat het meest nodig hebben. Het is daarbij belangrijk om te weten dat het niet over een honderd procent curriculum moet gaan. Elke school moet zijn eigen accenten kun-

nen leggen in het pedagogische project en elke leraar in de klas. E.D. Hirsch die *Why Knowledge Matters* schreef, spreekt bijvoorbeeld over een curriculum van zestig procent."

Impliceert dat dan dat een school zestig procent van de tijd aan kennisoverdracht moet besteden?

"Het gaat niet zo zeer over de concrete tijdsbesteding. Het gaat er wel over dat we bijvoorbeeld voor zestig procent vastleggen wat we als maatschappij belangrijk vinden dat alle leerlingen weten en kunnen. Het is dan de opdracht van de scholen om daar continu mee bezig te zijn. Het gaat daarbij niet om een zitsstil-en-zwijg-aanpak, waarbij kinderen naar de leraar moeten luisteren terwijl er kennis in de hoofden gegoten wordt. Het gaat om boeiend, kennisrijk, engagerend onderwijs, dat leerlingen begeistert en prikkelt. Kinderen willen dingen weten. En dat kan ook spelenderwijs, rond de wereldbol, met een blokkendoos en waterverf."

Blijft er dan nog tijd over voor het eigen pedagogische project van de school? Gaat de leraar dan nog eigen accenten kunnen leggen in de klas?

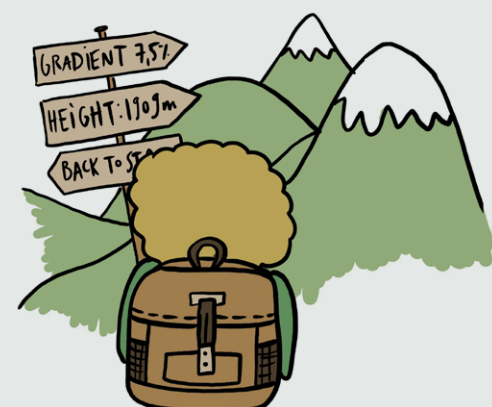
"Door in te zetten op kennisrijke curricula zal er net meer tijd zijn voor eigen accenten. Door de helderheid van die curricula weten leraren snel en exact wat er van hen verwacht wordt. Dat geeft hun heel veel ruimte om na te denken over de manier waarop ze die inhoud effectief gaan overbrengen. Nu ervaren leraren een enorme werkdruk. We kunnen niet verwachten dat ze ook nog eens een interpretatie gaan geven aan de vage leerplandoelen."

DOOR ONZE KLEINTJES AL
EENS VAN ALLE KENNIS
TE LATEN PROEVEN...

...BEGINNEN ZE GELIJK
AAN DE START VAN
HUN GROTE AVONTUUR...

...BOORDEVOL
BEGRIJPEND LEZEN...

“Als we kennisrijk leren belangrijk vinden dan moeten we dat kunnen terugzien in een kennisrijk curriculum voor het basisonderwijs, te beginnen vanaf de kleuters.”

Hoe moet volgens jou de opvolging van die kennisrijke curricula gebeuren?

“Het is zeker niet de bedoeling om toetsen te gaan afnemen bij de kleuters om te bekijken of ze allemaal de inhoud beheersen. Het gaat er ook niet om dat we moeten kunnen controleren of de kennisoverdracht is gebeurd, maar wel dat we zoveel mogelijk aan kennisverwerving doen. De kleuter wordt nu heel vaak centraal gesteld, maar wij willen echt werken aan een inhoudelijk aanbod, omdat we weten dat die kennisrijke inhouden heel goede voorspellers zijn voor toekomstig leesbegrip, omdat leerlingen achtergrondkennis en specifieke woordenschat krijgen. We zeggen daarmee niet dat we geen aandacht mogen hebben voor de ervaringen van de kleuters. Ik herinner me een kleuter van wie de ouders een licht ongeval hadden gehad. Je kan die kleuter daarover laten vertellen en er een kennisrijk gesprek over voeren.”

Is er een belangrijke taak weggelegd voor de ontwikkelaars van de nieuwe eindtermen?

“Ik denk dat de nieuwe eindtermen voor het basisonderwijs wel eens de belangrijkste onderwijshervorming van de komende tien jaar zouden kunnen worden.

Als we kennisrijk leren belangrijk vinden, en daarover lijken de violen toch meer en meer gelijkgestemd te geraken, dan moeten we dat kunnen terugzien in een kennisrijk curriculum voor het basisonderwijs, te beginnen vanaf de kleuters.”

U brengt algemene kennis ook in verband met leesvaardigheid. Hoe ziet u dat?

“Begrijpend lezen is enorm complex. Er zijn heel veel aspecten die daar een rol in spelen. Technisch lezen is ongelooflijk belangrijk, maar achtergrondkennis ook. Leesplezier, -motivatie en -strategieën zijn belangrijke componenten, maar door daarop een te enge focus te leggen, zijn er andere ondergesneeuwd geraakt. We mogen echt niet vergeten dat achtergrondkennis en woordenschat heel belangrijke voorspellers zijn voor begrijpend lezen.”

Met het begrijpend lezen is het in de Vlaamse scholen bedroevend gesteld. Is dat een verklaring voor een gebrek aan kennis of leidt een gebrek aan kennis tot minder leesvaardigheid. Zijn we in een soort vicieuze cirkel beland?

“Dat denk ik niet. Ik denk wel dat we in een

neerwaartse spiraal zijn geraakt, maar die kunnen we omkeren. We weten wat werkt, de oplossingen zijn er. We moeten alle aspecten van begrijpend lezen aandacht geven en dus kennisrijke inhouden aanbieden, omdat die zullen bepalen hoe veel en goed kinderen toekomstige teksten zullen kunnen lezen. Er moet dus niet alleen gewerkt worden aan hoe we moeten lezen, maar ook aan wat we kunnen lezen.”

U ziet algemene kennis als de brandstof en voorwaarde voor meer complexe vaardigheden zoals kritisch denken, begrijpend lezen tot zelfs sociaal-emotionele ontwikkeling. Hoe werkt dat dan precies?

“Daarmee reageer ik op trends zoals “leerlingen moeten kritisch kunnen denken” en “problemen kunnen oplossen” en “met fake news kunnen omgaan”. Niemand ontkent dat dat belangrijk is, maar we kunnen dat niet of nauwelijks expliciet aanleren. Het is toegepaste kennis binnen een specifiek domein. Pas als je inzicht hebt in kernenergie, kerncentrales en de gevolgen ervan, zal je daarover een gefundeerde kritische mening kunnen formuleren of probleemoplossend kunnen denken. Strategieën aanleren kan zeker helpen, maar achtergrondkennis is de absolute voorwaarde. Hetzelfde geldt voor begrijpend lezen. We gaan niets oplossen door lesjes “begrijpend lezen” in te lassen. We moeten inzetten op kennisrijk, engagerend en dus effectief onderwijs. Het is ook leuk om dingen te weten. Het breekt mijn hart dat we kinderen kansen ontnemen met inhoudsloos onderwijs. Ik ben ervan overtuigd dat we met kennisrijke curricula voor heel veel kinderen en jongeren echt een verschil kunnen betekenen.”

..... SOCIAAL-EMOTIONELE VAARDIGHEDEN... EN NIET ONBELANGRIJK: .....

